



# İSTANBUL GEZGİNLERİ

Aksiyon 24 / 30.06.2013

**YEDİKULE - SAMATYA**

**İstanbul'un 'Altın Kapı'sı**



## İçindekiler

Altın Kapı - Yedikule .....	3
Genç Osman'ın Katli .....	8
Uşşaki Camii ve Çeşmesi .....	14
Studios Manastırı (İmrahor İlyas Bey Camii) .....	15
Aya Konsantinos ve Eleni Kilisesi.....	16
Anarad Hığutyun Kilisesi.....	17
Aya Nikoloaus Kilisesi .....	17
Hristos Analipsis Kilisesi .....	17
Aya Menas (Karpos ve Papilos) .....	17
Ağa Hamamı .....	18
Sancaktar Camii.....	18
Surp Kevork Kilisesi .....	19
Abdi Çelebi Camii .....	19
Koca Mustafa Paşa Külliyesi (Sünbül Efendi).....	19

## Altın Kapı - Yedikule

Doğu Roma İmparatoru II. Teodosius, Şehrin kurucusu I. Constantinus'un yaptırdığı surların yetersiz kaldığını görerek Şehrin surlarını biraz daha batıya taŐımak ister. 413 yılında yapımına baŐlanan ve 439 tarihinde tamamlanan yeni kara sularının Via Egnatia yolu ile keŐiŐtiđi yere de zafer takı mahiyetinde bir kapı yapılır. Bu kapı Altın Kapı (Porta Auera) adını alacaktır.

Via Egnatia milattan önce 140'lı yıllarda Romalı bir senatör olan Gnaeus Egnatius tarafından yaptırılması sağlanan toplam uzunluğu 1120 kilometre olan, genellikle taŐlarla ve yer yer de sert toprak zeminden oluşan ortalama 6 metre geniŐliđe sahip Őehirler arası bir yoldu. Amaç imparatorluğu batısı ile doğusunu bağlamaktı. İtalya yarımadasında Roma Şehri ile Bridisi Őehirleri arasında bulunan Via Appia'nın devamı niteliğindeydi. Bridisi Adriyatik Denizi'nin İtalya yarımadası tarafındaki bir liman Őehridir, aynı denizin doğu kıyısında bulunan Drres de bir liman kentidir ve bugün Arnavutluk sınırları içerisinde kalan bu Şehir Via Egnatia'nın başlangıç noktasıydı. Drres'de başlayan Via Egnatia, bugünkü Makedonya ve Yunanistan topraklarından geçerek İstanbul'da son bulurdu. II. Teodosius surlarının yapılması ile birlikte Via Egnatia'nın son bulduğu nokta Porta Auera olmuştur yani Altın Kapı.

Altın Kapı'yı surlardaki diğer kapılardan ayıran özellik protokol kapısı olarak inşa edilmiş olmasıdır. Sefer dönüŐlerinde imparator Şehre bu kapıdan girmiŐ yani zafer takı olarak da kullanılmıştır. Ayrıca diğer devletlerin kralları da yine bu kapıyı kullanırlarmıŐ. Altın Kapı ortadaki biraz daha yüksek olan üç geçide sahiptir. İmparatorun kullandığı ortadaki kapı iken yanlardaki kapılar halk tarafında da kullanabilmekteydi. Bu geçitlerin her iki yanında Marmara Adası mermerleri ile kaplı birer kule bulunmaktadır. Eskiden bu kulelerin ve kapının üstü yine mermer korkuluklarla evriliymiŐ ve II. Teodosius'un iki filin çektiği bir araba üzerindeki heykeli ile zafer tanrıçası Nike heykelleri varmıŐ. Ancak bu heykellerin de korkulukların da yerlerinde bugün yeller esiyor. Kapının Altın Kapı

adını almasının nedeni olarak bazı kaynaklarda kapıların gerçekten altından olması olarak gösterilse de aslında ortadaki geçidin üzerinde bulunan Latince kitabelerin bakır üzerine altın kaplama olmasından dolayı bu ismi almış olma ihtimali daha fazladır. Bu kitabelerde şu metinler yazmaktaydı:

Sur dışı:

AUREA SAECLA GERİT QUI PORTAM CONSTRUIT AURO

(Kapıyı altın olarak yaptıran altın bir devir yarattı.)

Sur içi:

HAEC LOCA THEVDOSIVS DECORAT POST FATA TYRANNI

(Tirani yok ettikten sonra Teodosius burayı süsledi.)

Bugün bu metinlerin sadece kapıya tutturulmasını sağlayan çivilerin delikleri görünüyor.

Suriçindeki metinden dolayı kapıyı uzun yıllar I. Teodosius'un yaptırdığı düşünülmüştür. Zira Teodosiusların birincisi Hipodrom'daki dikilitaşın kitabesinde de resmedildiği üzere titanlarla (dış eyaletlerde imparatorluk iddiasından bulunan kişiler) mücadele etmiş ve kazandıktan sonra tahtını sağlamlaştırmıştır. Ancak ikincisinin de bir tek titanla mücadele ettiği bilinmektedir. Buradaki tekil ve çoğul ilişkisi Altın Kapı'yı II. Teodosius'un yaptırdığı tezini kuvvetlendirmektedir.

Altın Kapı'nın dış kısmında dış surlar üzerinde, hendeğin hemen gerisinde bir de küçük kapı bulunmaktadır. Daha az gösterişli olan bu kapıya hendek üzerindeki köprüden geçilerek gelinirdi.

Via Egneta'nın Altın Kapı'dan sonraki kısa bir kısmı Trimphalis yani zafer yolu olarak adlandırıldı. İmparator Altın Kapı'dan geçeceği zaman bu yolun üzerine kırmızı halı serilirdi. Trimphalis şehrin ana yolu olan ve Aya Sofya'nın hemen önündeki Million Taşı'nda son bulan Mese Caddesi'nin de başlangıç kısmıdır.

Altın Kapı 1204 senesinde başlayan Latin istilası sırasında oldukça hasar görmüştür ve ancak istilanın sonlandığı 1261 senesinden sonra onarıla bilmiştir.

Altın Kapı'nın kapılarından ikisi devletin de zayıflamasıyla birlikte şehrin savunmasında da zayıflık oluşturabileceği düşünülerek 13-14. yüzyıllarda örülmüştür.

İstanbul'un fethi sonrasında Fatih Sultan Mehmet Altın Kapı'nın sur içi tarafına 1457-58 yılları arasında üç kule daha yaptırdır. Yapılan kulelerin tepeleri ile yüksek piramidal şekilli iki kademeli çatılarla kapatılmıştır. Bu üç kuleyi birbiri ile ve Altın Kapı'nın iki yanında kalan (kapının kulelerini kastetmiyorum) sur üzerindeki diğer iki kuleyle surlarla birleştirerek beşgen şeklinde ve yedi kuleden (kapının iki kulesi, surlardaki diğer iki kule ve Fatih'in yaptırdığı üç yeni kule) oluşan bir hisar meydana getirir. Amaç devlet hazinesi için korunak sağlamaktır. Haliyle Yedikule Hisarı'nın güvenliğini sağlayabilmek için burada bir de 50 (kimi kaynaklarda 250) kişilik birlik bırakılır. Hisar'ın orta yerine de bugün minaresinin bir kısmı görülen bir cami yapılır. Minarenin hemen yanı başında bir de çeşme bulunmaktadır. Bu çeşmenin Kanuni zamanında buraya koyulduğu, suyunu Halkalı sularından almasından anlaşılmaktadır. Kulelerin isimleri ve bu isimleri neden aldıklarından bahsetmek gerekirse:

1 – Hazine Kulesi: Devlet hazinelerinin saklandığı kuledir. Hazine III. Murad dönemine kadar burada saklanmıştır. Bu dönemde hazinenin padişahın yanı başında olması gerektiğine karar verilerek saraya taşınmıştır. Hisarın giriş kapısının sağındaki kuledir.

2 – Zindan Kulesi: Genellikle yabancı esirlerin tutulduğu kuledir. Bu esirlerin duvarlara kazdıkları yazıtlar yüzünden kitabeler kulesi olarak da bilinmektedir. Hisar'ın giriş kapısının sağındaki kuledir.

3 – Top Kulesi: Hapisane olarak da kullanılan kulede top bulunduğu için bu ismi almaktadır.

4 – III. Ahmed Kulesi: Surların üzerindeki Pastorama burcudur. Zamanla hasar gören kulenin tekrar yapımına III. Ahmed döneminde başlandığı için bu isimle anılmıştır.

5 – Nöbet Kulesi: Sur üzerinde deniz tarafında kalan ancak 1766 yılında yaşanan depremde yıkılan ama tekrar yapılmayan kuledir. Sancak bu kulede dalgalanırdı haliyle de askerler bu kulede nöbet tutarlardı. Bu yüzden de nöbet kulesi olarak anılırdı.

6 – Genç Osman Kulesi: Genç Osman'ın önce tutsak sonra şehit edildiği kule olduğu için bu isimle anılmaktadır. Türk esirlerin tutulduğu hapisanedir. Altın Kapı'nın Hisar içerisinde bakıldığında solunda kalan kuledir.

7 – Cephanelik Kulesi: İlk zamanlarında cephanelik olarak kullanıldığı için bu isimle anılmaktadır. Zamanla Genç Osman kulesi gibi Türk esirler için hapisane olarak kullanılmıştır. Altın Kapı'nın Hisar içerisinde bakıldığında sağında kalan kuledir.

Hisar III. Murad döneminden sonra uzun yıllar hapisane olarak kullanılmıştır. Bu dönem içerisinde Hisar'ın içinde günümüzde bulunmayan ve ne zaman kaybolduğu bilinmeyen (1782 Yedikule yangınında olabilir.) bir de mahalle oluşmuştur. Hatta yabancı esirler için bir de şapel yapılmıştır ancak bu şapelden de eser kalmamıştır. Hisar'ın zindan olarak kullanılmadığı 1831 senesinde Topkapı Sarayı'nın önündeki arslanhane buraya taşınmıştır. 1856 senesinden itibaren bir süre baruthane olarak kullanılan Hisar, 1869-1896 yılları arasında kız sanat okulu olarak da kullanılmıştır. 1896 senesinde Müzeyi Hümayun'a devredilen Hisar, 1968 senesinde Hisarlar Müzesi Müdürlüğü'ne bağlanmıştır.

Hisar dahilinde ilgi çekebilecek bazı objeler ve yapılar şunlardır:

**Kanlı Kuyu:** Genç Osman kulesinin zemin katındadır. Başları vurularak idam edilen mahkumların kelleleri genellikle Topkapı Sarayı'ndaki cellat çeşmesinin yanında bulunan taşa ibret-i alem için sergilenirdi. Vücutları da kanlı kuyuya atılırdı. Bu kuyunun Marmara

Denizi'ne açıldığı bilinmektedir. Kellelerin sergilenmesi bittikten sonra elbette kelleler de kanlı kuyuya atılıyordu.

**İşkence Tahtası:** Kanlı kuyunun arkasında bulunan, tutsaklara işkence edilmesi esnasında tutsakları bağlamak için kullanılan tahtadır. Üzerinde pala izleri hala duruyor. Mermi izleri işgal yıllarında buraya yerleşen yabancı askerlerin silahlarından çıkan mermilere ait. Yakın zamana kadar burada altı çivili işkence kazanı da durmaktaydı.

**Duvar Metinleri:** Kitabeler Kulesi'nde ve Genç Osman Kulesi'nde bulunan, mahkumların duvarlara kazıdıkları isimlerdir. Genç Osman ile aynı kaderi paylaşan Yeni Camii imamı Mustafa'nın ismi de bu yazılar arasındadır. Ayrıca çapa çizimleri de bulunmaktadır.

**Yılanlı Kuyu:** Kitabeler kulesinin ortasındaki kuyudur. Çok derin değildir. Eskiden içinde yılanlar olduğu için bu isimle anılmaktadır.

**Su Kuyusu:** Fatih zamanında buraya yerleştirilen askerlerin su ihtiyacını karşılamak amacı ile açılan 6 metre genişliğinde, alt kısmında üçe ayrılan kuyudur. Bugün hala kullanılmaktadır.

Hisarda tutsak kalan bazı meşhur esirler şöyledir:

- Çandarlı Halil Paşa ve oğulları
- Son Trabzon Rum İmparatoru David Komnenos ve oğulları
- Mahmud Paşa (Mahmudpaşa semtine ismini veren Fatih'in sadrazamı)
- Son Abbasi Halifesi III. Mütevekkil
- Kırım Hanı Mehmed Giray
- İstanbul Ermeni Patriği Avedik
- Eflak Prensi Constantin Brancoveanu
- II. Osman

## Genç Osman'ın Katli

(Yazı için Oğuzhan Yavuz'a teşekkür ederiz.)

Arşiv belgelerinden yola çıkılarak Yedikule zindanlarında yaşananları ve çekilen acıları tarif etmenin imkansız olduğu aşıkardır. Ancak Sultan II. Osman nam-ı diğer Genç Osman'ın katledilişi anlatılmazsa Yedikule zindanları hakkında yazılanlar, söylenenler eksik kalmaya mahkumdur. Dilim döndüğünce bu yaşananları aktarmaya çalışacağım. Yaptığım hataları bu fakirin cahilliğine vermenizi istirham ederim.

### Sultan II. Osman (Genç Osman)

Sultan Osman 1604 yılında dünyaya gelmiştir. Babası Sultan I. Ahmet (Sultan Ahmet Camii'nin hamisi) kayıtlara göre annesi Mahfiruz Haseki Sultan'dır. Sultan Genç Osman henüz 14 yaşında iken, padişahlığın babadan oğula geçmesi kuralını bozan ve akli dengesizliği yüzünden devlet işleri ile ilgilenemeyen amcası Sultan I. Mustafa'nın tahttan indirilmesi üzerine Osmanlı tahtına oturdu ve 4 yıl 3 ay hüküm sürdü. 16. Osmanlı padişahı olan Sultan Genç Osman'ın Farisi ismiyle yazdığı Divan'ı bulunmaktadır.

Sultan Osman saltanatının ilk aylarında yıllardır süren ve Osmanlı Devleti'ni olumsuz etkileyen Osmanlı-İran savaşına İran ile antlaşma imzalayarak son vermiştir. Bu sırada Osmanlı'ya ihanet eden ve azledilen Boğdan Voyvodası Gratiani Lehistan'a sığındı ve büyük destek gördü. Kaptan-ı Derya Ali Paşa'nın teşvikiyle Sultan Lehistan'a karşı sefere çıkılmasını benimsemişti. Bazı Batılı tarihçiler Sultan Osman'ın Lehistan'ı ele geçirip, Baltık Denizeine çıkmak, orada bir donanma kurarak, Atlas Okyanusuna geçip Avrupa Hristiyanlığını, hem Akdeniz hem okyanus donanmalarıyla çember içine almayı hedeflediğini öne sürseler de bu iddia çok gerçekçi değildir. Muhtemelen Sultan Osman zaferle dönmeyi hedeflediği bu seferi saltanatını garanti altına alacak, asker nezdinde güvenini arttıracak ve atları gibi büyük işler için bir fırsat olarak görüyordu. Ancak bu sefer sonun başlangıcı olmuştur. Bu gaye ile çıkılan



seferde (1621) yeniçerilerin itaatsizliği yüzünden istenen netice alınamadı. Sonuçta kış mevsiminin de gelmesi üzerine Lehistan'la barış yapılarak geri dönüldü. Bu sefer, Sultan Osman'ın sonunu hazırlayan sürecin fitilini ateşledi

Sultan Osman, Lehistan seferindeki başarısızlığın sebebi olarak askerleri görüyordu ve bazı köklü ıslahatlar yapmak istiyordu. İsteddiği ıslahatlar kendine bağlı Anadolu, Mısır ve Suriye'deki Türk ve Türkmenler'den oluşacak yeni bir ordu ihya etmek, saray, harem ve ilmiye teşkilatlarını yeniden kurmak ve yeni kanunlar çıkarmaktı. Sultan Genç Osman'ın tecrübesiz olması yüzünden istediği yenilikleri yapması oldukça zordu. Kapıkulu Ocakları bu durumdan rahatsızdı ve bunu belli etmekten kaçınıyorlardı. Şeyhülislam Es'ad Efendi'nin başında bulunduğu ilmiye sınıfı ise fikir belirtmiyordu.

Bardağı taşıran damla, Sultan Genç Osman'ın Halep, Erzurum, Şam ve Mısır beylerbeylerine asker yazdırmak için gizli bir irade gönderdiğinin sarayda adamları olan yeniçeriler tarafından öğrenilmesi oldu. Sultan Genç Osman asker toplamak için Anadolu'ya bizzat kendisi gitmek istiyordu. Bu arada İstanbul'a, Dürzi lider Maanoğlu Fahreddin'in Lübnan'da bir isyan çıkardığı haberi geldi. Sultan Genç Osman bunu bir fırsat bilerek, isyanı bastırmak için Anadolu'ya gideceğini söyledi. Ancak Sadrazam Dilaver Paşa ve Şeyhülislam Es'ad Efendi, koskoca padişahın küçük bir isyan için Anadolu'ya gitmesine gerek olmadığını söyleyerek, Sultan Genç Osman'ın Anadolu'ya geçmesini engellemeye çalıştılar. Başka bir çaresi kalmayan Sultan Genç Osman, hacca gideceğini ilan etti. Daha önce hiçbir padişah hacca gitmemişti. Sadrazam Dilaver Paşa ve Şeyhülislam Es'ad Efendi çok uğraşılsa da Sultan Genç Osman fikrinde kararlıydı. Bunun üzerine her şeyin farkında olan sipahiler ve yeniçeriler 18 Mayıs 1622'de ayaklandı.

## İsyan

İsyan bayrağını açan sipahiler ve yeniçeriler Süleymaniye Camii'nin avlusunda toplandıktan sonra Atmeydanı'na hareket ettiler. Burada asi askerlere İstanbul halkının bir bölümü ve ilmiye mensupları katıldı. Kalabalık "*Padişahın bu şekilde Hicaz'a gitmesi sadece bizden yüz çevirmesinden ve nefret etmesinden ötürü olup başka bir sebebi yoktur. Nizam-ı alem işleri için padişahlar haccı terkede gelmişlerdir. Düşmanın ortaya çıkması ve kötülük yapması ihtimali varken Memalik-i Mahruse'yi bırakıp gitmek hatadır, bu işten vazgeçilmesi gerekir.*" diye bağıriyordu. Bu arada asiler Şeyhülislam Es'ad Efendi'den padişahı doğru yoldan çıkarmakla suçladıkları padişahın hocası Ömer Efendi'nin, kızlar ağasının ve vezir-i azamın katledilmesi yönünde fetva aldılar. Bu fetva üzerine asiler bu kişileri yakalamaya çalışsalar da başarılı olamadılar. Bu olaylar üzerine Sultan Osman hacca gitmekten vazgeçti, ancak katli istenen kişileri vermeyi reddetti. Ayrıca Sultan'ın Bostancıları saraya getirttiği ve bu askerlerin isyancıları kıracağı yönünde dedikodular çıktı.

İsyanın ikinci günü isyancılar şehrin dört bir yanından Atmeydanı'na akın ettiler. Ulemadan birkaç kişi asilerin katledilmesini istediği kişilerin listesini padişaha vermek üzere saraya gönderildi. Heyetin "*Padişahım isteklerini ver, yoksa hal harap olup şehir yağmalanır*" uyarısına rağmen Sultan katli istenen kişileri vermeyi reddetti. Bunun üzerine heyet Sultan'ı olacıklara karşı uyarmaya çalışmasına karşın Sultan "*Evvel sizi, sonra onları kırarım.*" şeklinde sert bir cevap verdi. Bu cevapla Sultan sonunu hazırladı.

Atmeydanı'nda heyetin getireceği cevabı bekleyen kalabalık, uzun zaman geçmesine rağmen içeriden kimse çıkmayınca saraya yöneldi. Sarayda silahlı Bostancıların olmadığını anlayan sipahiler ve yeniçeriler halkın desteğini de alarak sarayı işgal ettiler. Bu arada gruptan biri "*Sultan Mustafa'yı isteriz*" diye bağırdı ve herkes bunu söylemeye başladı. Bu noktadan sonra hedef Dilaver paşa ve Sultan'ın hocasının katlinden Sultan Osman'ı devirip yerine Sultan Mustafa'yı getirmek olarak değişti. Sultan Mustafa'yı Harem'de

kapalı tutulduğu odada buldular. Bu arada ortalık "*Sultan Mustafa Han'ı isteriz*" nidalarıyla yıkılıyordu. Sultan Mustafa'nın cevabı gecikmedi: "*Siz beni isterseniz, ben de sizi isterim.*"

Bu arada asiler şehri yağmalayıp hapishaneleri boşalttı. İşin vahametini anlayan Sultan Osman, vezir-i azamı ve kızlar ağasını askere teslim etti. Ancak güruhu bu kişilerin parçalanarak katledilmesi kesmedi. Asiler Sultan Osman'ı tanımadıklarını, padişahın Sultan Mustafa olduğu ilan ettiler. Bunu silah zoruyla ulemaya da kabul ettirdiler. Sarayda tek başına ve çaresiz kalan Sultan Osman Ağa Kapısı'na sığındı. Yeniçeri Ağası Ali Ağa askere padişahın vaatlerini bildirdi ve asker bunları kabul etmiş gibi hareket etti. Ertesi gün askere bahşiş vaadi için giden Ali Ağa sözlerini bitirmeden orada katledildi. Bu sırada Sultan Mustafa'nın annesi kontrolü ele almaya başlamıştı.

## **Sultan II. Osman Katledilmesi**

Sultan Osman'ın yerini bulan askerler onu oradan alıp, yolda rastladıkları perişan kılıklı birinin atına bindirdiler. Sabık Sultan'ın üzerinde eski elbiseler vardı. Sultan su isteyince çarşıdan birisi testiyle su getirdi. Ancak Sultan'a vermeyip testiye kırdı. Padişahın etrafına biriken asiler el-kol hareketleri yapıp yakası açılmadık küfürler ediyorlardı.

Hotin seferi sırasında kapıkulu ihtiyarlarının "*Yeri değildir, boş yere kulu kırdırınız*" uyarısına, "*Padişaha kul mu eksik olur, topal eşek yerine sağlamını bağlarız*" diye cevap veren ve bu sözlerle askerlerin kinini kazanan Hüseyin Paşa asiler tarafından yakalandı ve yalvarmasına rağmen katledilip kellesi Orta Camii'ne getirildi. Sultan Osman, yolda Hüseyin Paşa'nın cesedini görünce, "*Bu mazlum günahsızdı. Her zaman kul hakkında bana iyilik söylerdi. Eğer onun sözünü dinlesem başıma bu durum gelmezdi. Beni yoldan çıkaran hocam ile haremağası idi*" dedi.

Durumun kontrole alındığını gören Sultan Mustafa'nın annesi Valide Sultan, yeniçeri ağaları ile anlaşış damadı Davut Paşa'yı vezir-i azamlığa getirdi. Davut Paşa'nın sabık Sultan'ı öldürme planı vardı, ancak askerlerin bu eyleme rızaları olmadığı için sabık Sultan o anda öldürülmedi.

Sultan Mustafa'yı annesi camiinin mihrabına oturtmuştu ve yanında iki cariyesi vardı. Yeni padişah dışarıdan ses gelince camiinin penceresine koşup dışarıyı seyrediyordu, Valide Sultan her defasında onu pencereden ayırıp mihraba oturttu. Yeni padişahın akli durumu yerinde değildi ve orada bulunan yeniçeri ağaları bunu görüyordu. Bu sırada Davut Paşa elinde kement tutan cebecibaşısıyla geldi ve sabık Sultan'a "*Osman Çelebi bu durum nedir? Hele şimdi elimdesin. Seni istediğim gibi etmeğe gücüm mü yetmez?*" diyerek Sultan'ı öldürmeye kalktı. Cebeci kementi Sultan Osman'a attı, ancak Sultan kemendi tuttu. Orada bulunan ağalar, askerden korktukları için araya girip Sultan'ı korudular. Araya giren Valide Sultan, "*Buradan sağ kurtulur ise bizden ve sizden kimseyi sağ komaz.*" diyerek ağaları kışkırtmaya çalıştı. Davut Paşa'nın işareti üzerine cebeci tekrar kement attı, ancak ağalar yine izin vermediler. Sultan Osman son bir ümitle "*Şimdi beni katle razı değilseniz Sultan Mustafa'nın odasına hapsedin.*" diye yalvardı. O sırada Davut Paşa'nın emriyle cebeci bir daha kement attı ise de bu kez Sultan'ın muhafızı Haseki Mehmet Ağa engelledi. Davut Paşa, Sultan'ı öldürmeyi kafasına koymuştu ancak anlamıştı ki asker varken muradına erişemeyecek.

Davut Paşa ve Yeniçeri Ağası Derviş Ağa Sultan Mustafa'yı saraya götürdükten sonra camiye geri döndüler. Davut Paşa yeniçeri ağalarını "*Burası mabettir, hapisane değildir. Yedikule'ye gönderelim. Sonra iş neyi gerektiriyorsa yapılınsın.*" diyerek kandırdı. Bunun üzerine Sabık Sultan, bir pazar arabasına koyulup kalabalık bir grubun hakaretleri eşliğinde Yedikule'ye getirildi. Asker dağıldıktan sonra vezir-i azam Davut Paşa, kethüdası Ömer Ağa ve cebeci zindanda kaldılar. Davut Paşa istediği ortamı elde etmişti ve zaman kaybetmeden Sultan'ı katletmek için harekete geçti. Yedikule'de kanlı kuyunun bulunduğu kuleye girdiler. Sultan Osman genç ve

güçlü kuvvetli idi. Kulede dar ve açık kapılı karanlık bir yere onu zorla içeri soktular. Ardından içeri girmek isteyenlere karşı genç padişah bütün gücüyle direndi. Dışarıdakilerin meşalesi ortalığı biraz aydınlatıyordu ama oda hala karanlıktı. Cebecibaşı birkaç defa kemend atarak onu boğmaya çalıştı ise de başarılı olamadı. Padişahların kanının akıtılması yasak olduğu için silah kullanamıyorlardı. Genç Osman karşı koyduysa da cebeci Kement attı, bu arada bir asi Sultan'ın hayalarını sıkarak onun direncini kırdı. Genç Osman'ın çırpınışları makus talihini engelleyemedi (20 Mayıs 1622). Cebecibaşı nişane için kulağını ve bir rivayete göre kulağıyla burnunu da kesip Valide Sultan'a götürdü. Yine bir rivayete göre bir yeniçerinin Sultan Osman'ın yüzüğünü almak için parmağını kestiğinden bahsedilmektedir. Burada yazamayacağım daha fazla rivayetler de anlatılır.

Mazlumun ahı mutlaka çıkar. Sultan Osman, Hotin seferine giderken tehlike olarak gördüğü kardeşi Mehmet'i boğdurtarak ahını almıştır. Hatta kendisini boğmak üzere odasına yeniçeriler girdiği zaman ağabeyine "*Osman, dilerim ömrün ve saltanatın berbat olsun*" diye beddua etmiştir.

Genç Osman'ın kanı da yerde kalmamıştır. Onun katlinin sorumlusu Davut Paşa, yaklaşık 20 gün sonra görevden alınmıştır. Yaklaşık 6 ay sonra da Davut Paşa, Genç Osman'ın öldürüldüğü Yedikule'ye, Genç Osman'ı götüren arabayla getirilip, Genç Osman'ı boğmak için kullanılan kementle boğularak öldürülmüştür. Ayrıca, Genç Osman'ın katline karışanlar tek tek yakalanarak katledilmiştir.

Nev'i, Genç Osman'ın katli üzerine aşağıdaki ünlü mersiyesini yazmıştır.

Bir şâh-ı alîşan iken (Şanı yüce bir şah iken)  
Şah-ı cihâna kıydılar (Cihanın şahına kıydılar)  
Gayretlü genç aslan iken (Gayret eden genç aslan iken)  
Şah-ı cihana kıydılar. (Cihanın şahına kıydılar)

Gâzi bahadır han idi. (Yiğit bir gazi han idi)  
Âlî-nesep sultan idi (Soyu yüce sultan idi)  
Namıyla Osman Han idi. (Nası Osman Han idi)  
Şah-ı cihana kıydılar. (Cihanın şahına kıydılar)

Hükmetmeye kadir iken (Yönetmeye gücü varken)  
Emr-i Hakk'a nâzır iken (Allah'ın emrini gözetirken)  
Hacc itmeye hazır iken (Hacc'a gitmeye hazır iken)  
Şah-ı cihana kıydılar. (Cihanın şahına kıydılar)

Ey dil ciğerler oldu hûn (Ey gönül ciğerler kan oldu)  
Derdim bir iken oldu on (Derdim bir idi on oldu)  
Kan ağladı eh-i fûnün (Kan ağladı alimler)  
Şah-ı cihana kıydılar. (Cihanın şahına kıydılar)

Eşrât-ı saatdir bu dem (Bu zaman, kıyamet alemetidir)  
Rûz-ı kıyamettir bu dem (Bu zaman kıyamet günüdür)  
Kul'a nedâmettir bu dem (Bu zaman kula pişmanlıktır)  
Şah-ı cihana kıydılar. (Cihanın şahına kıydılar)  
Nev'î

36 Osmanlı padişahından 12'si çeşitli isyanlar ve darbeler sonucunda tahtını kaybetmiştir. Ancak Sultan II. Bayezid'in zehirlenmesi sayılmazsa ilk katledilen Osmanlı Padişahı Sultan Genç Osman'dır.

## Uşşaki Camii ve Çeşmesi

II. Abdülhamid dönemi nazırlarından Nazır Mehmed Halil Efendi tarafından 1879 tarihinde yaptırılan Uşşaki tekkesinin camisidir. Uşşakilik, Halvetiliğin Hasan Hüsameddin Uşşaki tarafından kurulmuş koludur. Cumhuriyet ile birlikte tekkelerin kapatılmasından sonra bir dönem halkevi ve lokal olarak kullanılmıştır. 1950-51 senelerinde halkın girişimleriyle onarılarak tekrar cami haline getirilmiştir ancak bu onarım sırasında bütün özelliklerini yitirmiştir. Sadece caminin avlu duvarının dışında bulunan bugün kullanılmayan ve hatta koruma amacıyla tel örgü ile kapatılan çeşme dikkat çekmektedir.

Çeşmenin üç satırdan oluşan kitabesinin ilk satırında ‘Vak’au’t-tarih: İinna a’taynâke’l-kevser’ yazmaktadır. Bu ibareden ebceci hesabı yapılarak kitabesinin tarihinin 970/1562 olduğu anlaşılmaktadır. Kitabesinin ikinci satırında ‘Fetekabbelha Rabbuha bi kabulin hasenin...’ (Al-i İmran, 37 – Rabbi onu güzel bir kabul ile kabul etti...) ayeti bulunmaktadır. Son satırda ise kelime-i tevhid yazmaktadır. Hat sanatının nefis bir örneği olarak kabul edilen bu kitabesinin kelime-i tevhid kısmı, İslam Eserleri Müzesi’nde bulunan ve Ahmet Karahisari’ye ait müselles (silsileli) besmele tarzında yazılmış olmasından dolayı kitabe Ahmet Karahisari’ye mal edilmektedir. Ahmet Karahisari Kanuni Sultan Süleyman dönemi hattatlarından olup Süleymaniye Camii’nin kubbe yazılarını yazmıştır.

### **Studios Manastırı (İmrahor İlyas Bey Camii)**

İoannes Prodromos (Vaftizci Yahya) Kilisesi 463 yılında Studios adlı bir Romalı asil tarafından kendisine ait arazi üzerine yaptırılan Studios Manastırı’nın kilisesidir. İstanbul’daki en eski dini yapıdır. Sınırları Altın Kapı’dan denize kadar ulaşan manastır, İstanbul’un en önemli dini yapılarından birisi halini almıştır. 700’den fazla kişiyi barındıran manastırın keşişleri değişerek sürekli olarak ayin yaptıkları için buraya uykusuzlar manastırı da denilmiştir. İmparatorların sefer dönüşünde Altın Kapı’dan geçtikten sonra Mese yolu üzerindeki bu manastırın kilisesinde ayin yapmaları bir gelenek haline gelmiştir. Ayrıca Vaftizci Yahya yortusu olan 29 Ağustos gününde hemen hemen tüm İstanbul halkı burada toplanır, imparator da deniz yolu ile bu semte gelerek Narlıkapı’dan içeri girer ve kilisede yapılan yortu ayinine katılırdı. Kilise Bizans dönemi boyunca burada hazırlanan elyazmaları, minyatürler ve ikonlarla da ünlenmişti. Bizans önde gelenleri ve hatta zaman zaman imparatorları dara düştüklerinde bu Studios Manastırı’na keşiş olarak sığınırldı. Bu yüzdendir ki bir çoklarının mezarı da buradadır hatta bir de Türk mezarı vardır. Yıldırım Beyazid’in Bizans’a sığınan öğrencilerinden Kasım ya da Yusuf’a ait olan bu mezarın sahibinin

Hristiyan olduğu ve hatta imparator tarafından vaftiz edildiği söylenmektedir.

Yapıldığı 463 senesinden, camiye çevrildiği 1486 senesine kadar bin yıldan fazla süre kilise olarak kullanılmıştır. 1486 senesinde İmrahor (emir-ahur) İlyas Bey tarafından camiye çevrilir ve bir de minare yaptırılır. Manastır da Halvetiliğin Sünbüli koluna bağlı bir tekke haline getirilir.

İmrahor İlyas Bey Camii tarih boyunca bir çok kez onarım görmüştür. En büyük hasarı henüz hala kilise iken Latin istilası sırasında yaşamış ama tekrar tekrar tamir edilmiştir.1782 yangınında manastır yapılarının büyük bir kısmı yanan kiliseye en son 1908 senesinde ahşap çatısının kar birikmesi sonucu çökmesi ile kullanılamaz hale gelmiştir. Mozaikleri ve süslemeleri çok ünli olan bu yapıdan günümüzde sadece zemin mozaiklerinden kalıntılar, bir kaç sütun, dış duvarlar ve sonradan eklenen minarenin bir kısmından başka bir şey kalmamıştır. Bir de manastır kompleksine ait bir sarnıç bulunmaktaydı yakın zamana kadar ancak bu sarnıç uzun yıllar atölye olarak kullanıldıktan sonra çıkan bir yangında zarar görmüş ve kısmen yıkılmıştır.

## **Aya Konsantinos ve Eleni Kilisesi**

İlk defa imparator I. Konstantin'in annesi Eleni için yaptırıldığı iddia edilmektedir. Ancak bulunan en eski kayıt 1563 yılına aittir. Fatih'in İstanbul'u fethinden sonra bu bölgeye yerleştirilen Yunan alfabesi ile Türkçe yazan Karamanlı Rumlar tarafından sahiplenilmiştir. Uzun süre harap olan kilise 1833 senesinde tekrar yaptırılmıştır. Çan kulesinin üzerindeki kitabeden, kulenin 1903 tarihinde Sultan Abdülhamit zamanında yaptırıldığı anlaşılmaktadır. 6-7 Eylül olayları sırasında oldukça harap olmuş ancak 1960 senesinde yeniden onarılarak ibadete açılmıştır.



## **Anarad Hıgutyun Kilisesi**

Ermeni Katolik cemaatine ait bir kilisedir. 1856'da alınan fermanla 1857'de inşa edilmiştir. 27 Kasım 1857'de Ermeni Katolik Patriği Andon Hasun tarafından takdis edilerek ibadete açılmıştır. Kilisenin bahçesinde, 1845'te kurulan ve karma eğitim veren, ancak günümüzde mevcut olmayan Mesrobyan Okulu'nun binası bulunmaktadır.

## **Aya Nikoloaus Kilisesi**

1834 tarihinden kalan bu kilise 4. yy. azizi olan Aya Nikola'ya ithafen yapılmıştır. Aya Nikola denizcilerin ve çocukların azizi olarak bilinir. Bilinen popüler adı ile Noel Baba'dır.

## **Hristos Analipsis Kilisesi**

Analipsis Hz. İsa'nın havarilerinin gözü önünde göğe yükselmesini betimleyen ifadedir. Rum Ortodoks Hristos Analipsis Kilisesi tarihi yarımada ve Galata bölgesinde Hz. İsa'ya ithaf edilmiş tek kilisedir. Kilise ile en eski kayıt 1566 tarihini işaret etmektedir ancak bugün görünen kilise 1832 senesinde, II. Mahmud'un kiliselerin tamiratına izin veren 1830 tarihli fermanında sonra yenilenmiş halidir. Günümüzde senede bir gün, Analipsis yortusunda ibadete açılmaktadır. Yortunun tarihi her sene değişmektedir.

## **Aya Menas (Karpos ve Papihos)**

Rus bir gezginin 1200 senesinde yazdığı gezi notlarında bahsettiği Aya Menas kilisesi 1782 yangınında yanmış, bugün gördüğümüz kilise ise 1833 tarihinde yapılabilmektedir. Aziz Menas hem doğu hem de batı kiliseleri tarafından saygı duyulan Mısırlı bir azizdir ve yortu günü 11 ve 24 Kasım'da kutlanmaktadır. Bu kilisenin ilginç yanı hemen altındaki martiriumdur. Martirium din şehitleri için yapılan mezar odalarına verilen isimdir. Burada Aya Karpos ve Aya Papylos adındaki iki azizin mezarı bulunmaktadır. 4. ya da 5. yy.'dan kaldığı

söylenmektedir. Studios Manastırı'ndan bile eski olma ihtimali bulunmaktadır. Mezar hücresi kubbeli bir yapıdır ve bu yapının zemini geçen yüzyıllar içerisinde dolarak kubbe seviyesine kadar gelmiştir. Kubbenin etrafında mezar odasının tavaf edilebilmesi için bir de dehliz bulunmaktadır. Halk arasında adı Polikarpos olarak bilinmektedir.

## **Ağa Hamamı**

Kapıağası Yakup Ağa tarafından 1542 senesinde Mimar Sinan'a yaptırılan hamam klasik bir çift hamamdır. Yakup Ağa'nın Kadıköy'deki deniz fenerine ve Eyüp'teki sıbyan mektebine gelirdir getirmesi amacıyla yapılmıştır. I. Dünya Savaşı yıllarına kadar çalışan hamam bu yıllarda kapatılmıştır. Daha sonra ufak çapta bir bakımdan geçirilen hamam 1940'a kadar çalışmaya devam etmiş ancak bu tarihten sonra kapatılarak depo ve atölye olarak kullanılmaya başlanmıştır. 1980'den itibaren boşaltılarak kaderine terk edilen hamamın cadde ile arasında kalan boş alana 1990'da yeni bir bina yapılmasına izin verilmiştir. Daha sonra aslına uygun olarak restore edilmeye çalışılan hamamın restorasyon çalışmaları 2008 senesinde bitmiş ama yanı başındaki ucubeye dokunulmamıştır. Hamam bugün şahsa kiralanmış durumdadır ve kullanılmamaktadır.

## **Sancaktar Camii**

Efsaneye göre İmparator I. Konstantin'in annesi Eleni, gerçek haç ve Hz. İsa'nın çarmıha gerildiği yer olan Galgota'dan topladığı çiçeklerle doldurduğu vazolarla 325 senesinde şehre Samatya'da bulunan limandan girer. Elindeki vazoları (Gastria) orada uğradığı bir yapıda bırakır ve daha sonra burada bir manastır kurar: Gastria Manastırı. Zamanında çok geniş bir alana yayılan bu manastırdan günümüzde sadece Sancaktar Hayrettin Camii olarak kullanılan yapı kalmıştır. Ancak bu efsanenin gerçeklik payı küçüktür, zira İstanbul'da manastır şeklinde bir yapılaşma ancak 4.yy'ın sonlarına doğru görülmeye başlamıştır. Bu yapı muhtemelen bir martiriumdur ve

fetihten sonra Fatih Sultan Mehmed'in sancaktarı Hayrettin tarafından camiye çevrilmiştir. 1967 senesinde onarım görmüştür ve bugün hala ibadete açıktır.

## **Surp Kevork Kilisesi**

Bizans İmparatoru III. Romanos Arkiros tarafından 1031 yılında yapıldığı ve çeşitli isimlerle (Theotokos, Aya Maria vs. ) anıldığı bilinmektedir. Zamanının en görkemli kiliselerinden birisidir. İstanbul'un fethinden sonra gösterdikleri yararlılıklardan dolayı 1461 senesinde Ermeni cemaatine patrikhane kilisesi olarak verilmiştir. Bu yüzden kilisenin eski cemaati olan Rumlarla, yeni cemaati olan Ermeniler arasında, sonunda kan dökülecek anlaşmazlıklara neden olmuştur. Bu nedenle 'Kanlı Kilise' olarak da bilinmektedir. 1641 yılına kadar Ermeni Patrikhanesi'nin kilisesi olarak kalmıştır, bu tarihte kilise Kumkapı'ya taşınmıştır. Bahçesinde ayazması mevcuttur, suyu bol olan bu ayazmadan dolayı 'Sulu Manastır' olarak da anılır. 1866 tarihinde yanmış, 1885-1887 tarihleri arasında yeniden inşa edilerek şimdiki halini almıştır. Kilisenin kurucusu olan Bizans İmparatoru Romanos'un ve Nikoforos Fokas'ın mezarları buradadır.

## **Abdi Çelebi Camii**

Kanuni Sultan Süleyman dönemi Ruznamecilerinden Çelebi Abdullah efendi tarafından 1533 senesinde Mimar Sinan'a yaptırılan ilk yapının yerine geçtiğimiz yüzyılın sonlarında aslına sadık kalmadan yeniden yapılmıştır. Daha sonra da bir çok kez onarım gören cami günümüzde ibadete açıktır.

## **Koca Mustafa Paşa Külliyesi (Sünbül Efendi)**

Koca Mustafa Paşa Camii külliyesi Bizans döneminde burada bulunan ve halkın Hristiyan olmasını sağlayan Aya Andreas adına yapılmış bir manastırın üzerine inşa edilmiştir. Ne zaman yapıldığı kesin olarak bilinmeyen manastırın, bugün cami olarak kullanılan

kilisesinin içinde ve etrafında bulunan işlenmiş parçalardan dolayı yaklaşık 6.yy'da yapılmış olduğu tahmin edilmektedir. İkonoklazma döneminde şehit edilen azizin kemikleri bu manastıra gömüldüğü için halk tarafından onun adıyla 'Hagios Andreas en te Krisei ' olarak anılmaya başlanmıştır. Latin istilası sırasında çok harap olan manastır 1284 tarihinde neredeyse yeniden yapılmıştır. İstanbul'un fethinden sonra yerleşimin pek olmadığı bir muhitte olmasından dolayı kilise hemen camiye çevrilmemiştir. Ancak 1486 yılında II. Beyazid'in kapıcıbaşısı Hacı Mustafa Ağa tarafından kilisesi onarılarak camiye çevrilmiş ve yeni yapılar eklenerek külliye-tekke halini almıştır. Manastırdan günümüze sadece camiye çevrilen kilise yapısı kalmıştır. Külliye dâhilinde kimisi külliyyeye daha sonradan eklenen şu yapılar bulunmaktadır.

- 1- Cami-Tevhidhane
- 2- Medrese
- 3- Hamam
- 4- Muvakkithane
- 5- Derviş Hücreleri
- 6- Türbeler ( Şeyh Razi, Şeyh Nureddin Efendi, Sümbül Efendi, Serasker Rıza Paşa, Çifte Sultanlar, Safiye Hatun)
- 7- Türbedar Dairesi
- 8- Harem
- 9- Emine Hanım Sebili
- 10- Hacı Beşir Ağa Çeşmesi

Külliyenin inşasından sonra padişah II. Beyazid'in Amasya'da valilik yaptığı zamanlarda bağlandığı, padişah olmasında yardımcı olan ve padişah olduktan sonra da İstanbul'a davet ettiği Halveti tarikatının Cemali kolunun kurucusu Şeyh Cemalettin Halveti'nin buraya yerleşmesi sağlanmıştır. Şeyh Cemalettin Halveti 1494 senesinde hac yolunda ölünce de yerine damadı ve halifesi olan Şeyh Yusuf Sinan Efendi (Sümbül Efendi) postnişin olmuştur. Koca Mustafa Paşa, II. Beyazid tarafından 1511 senesinde veziri azam olarak atanır ancak bir sene sonra padişah ölünce yerine geçmesi için de Şehzade Ahmed'i destekler, I. Selim tahta geçince de gözden düşer, hatta yavuz selim Koca Mustafa Paşa'ya o kadar hiddetlenmiştir ki,

Bursa'da iken kellesini alır. Bu bile Yavuz'un öfkesini dindirmez, İstanbul'a geldiğinde külliyesinin yıktırılması için emir verir. Yıkıma gidenler karşılarında dervişleri ve Sünbül Efendi'yi görünce, tek bir kazma vurmadan geri dönerler, Bunun üzerine Yavuz bizzat kendisi, yıkım ekibi ile külliyeye gider. Sünbül Efendi bu sefer de Sultan'ın karşısına çıkar ve saygıda kusur etmeden şöyle der: 'Sultanlar ne emrettiyse mutlaka yapılmak zorundadır. Camiye dokunmayın. Ama hiç olmaza medresenin ocaklarını yıkın ki, emriniz yere düşmesin.' Bu davranış Yavuz'un çok hoşuna gider, sırtındaki kürkü çıkarır ve Sünbül Efendi'ye verir. Sonrasında da çok iyi anlaşılır hatta daha sonra Yavuz Selim Camii'nin açılışını da Sünbül Efendi yapar.

Türk toplumunda en yaygın olan, padişahların birçoğunun da mensubu olduğu halvetilik tarikatının İstanbul'a gelmesini sağladığı için Şeyh Cemaleddin Halveti ve onun halifesi Sünbül Efendi'nin tekkesine karşı tüm halveti tarikatları ayrı bir ihtimam ve saygı gösterirlerdi. Bu yüzden Sünbül Efendi Tekkesi'nin önemi büyüktür. Sünbül Efendi'nin ölümünden sonra yerine Merkez Efendi postnişin olarak geçmiştir. Sünbül Efendi Halveti tarikatının Sünbülilik kolunun da kurucusudur.

Koca Mustafa Paşa Camii'nin tarihimizde şerefesinde kandil yakılan ilk cami olduğu da söylenmektedir.


**Çifte Sultanlar Türbesi ve Zinciri, Servi Ağacı:** Hz. Hüseyin'in kızları Sükeyne (ya da Zeynep veya Ümmü Gülsüm) ve Fatıma'ya ait oldukları söylenen türbedir. Rivayete göre Emevl zulmünden kurtulmak ve İstanbul'un fethi için gelen islam ordusuna hizmet etmek için İstanbul'a gelmişler ve kabirlerinin olduğu yere yerleşmişlerdir. Zamanın Bizans imparatoru çifte sultanları oğulları ile evlendirmek istemiş ve kendilerine de hazırlanmaları için 40 gün süre vermiştir. Bu süre içerisinde evlenmektense ölmek için Allah'a dua etmişler ve duaları kabul olunmuştur. Bunun üzerine Hz. Cabir tarafından şu an türbelerinin olduğu yere defnedilmişlerdir.

Mezarlarının başlarına da yerlerinin belli olması için bir servi ağacı dikilmiştir. Zamanla unutulmuş türbe daha sonra Sünbül Efendi tarafından bulunur. Ağaç kuruduktan sonra dalları kırılıp birilerine zarar vermesin diye zincirlerle bağlanır. Yine bir efsaneye göre Sünbül Efendi bu zincirin altına geçip konuşan birisi yalan söylerse

zincirin uzayacağını söylemiştir. Hatta bir keresinde bir iki kişi alacak verecek davasıyla tartışırken Sünbül Efendi'ye denk gelirler. Sünbül Efendi önce alacaklıyı geçirir zincirin altına, zincir uzamaz. Sonra borçlu olan geçirilir, bu sırada borçlu olan elindeki asayı alacaklısına verir zincirin altına geçerek 'Vallahi de billahi de ben borcumu verdim.' diye yemin eder ama zincir uzamaz. Durumdan şüphelenen alacaklı elindeki asayı yere vurur ve asa kırılınca içinden altınlar yere saçılır.



[www.istanbulgezginleri.com](http://www.istanbulgezginleri.com)

 /IstanbulGezginleri

 /gezginist